

سپاس و ستایش خدایی را که انسان را آفرید و درود بر همه پیامبران، خاصه بر سرور کائنات، حضرت محمد - صلی الله علیه و آله و سلم - و اهل بیت گرامی او باد که چراغ های روشنی بخش تاریکی ها و کلیه درهای سعادت و کرامت اند.

راه صحیح دستیابی به کمال عبادت و بندگی خدا عمل به آموزه های اسلامی - دوری از گناه - اصلاح قلب و تهذیب جان می باشد.

گناه مانع از تقرب به خدا است و هر اندازه که موانع تقرب انسان به آفریدگار یکتا کمتر باشد و بیشتر از او امر الهی پیروی کند روح قدسی اش به عالم بالا - افزون تر عروج خواهد نمود.

با مراجعه به مدارک اسلامی مشاهده می کنیم خداوند برای تمام مسائل - معیارها - قوانین و دستورالعمل هایی در نظر داشته که بر اساس سرشت انسانها برنامه ریزی شده است که آدمی در سایه عمل به آنها به عالیتترین درجات انسانی می رسد و قدم به والاترین مراتب وجود می گذارند. در جهان هستی انسانها همه در یک سطح هستند و بر اساس رنگ یا دانش و یا زیبایی و ... بر یکدیگر برتری ندارند بلکه ملاک واقعی تقوا و پرهیزکاری است. خداوند در سوره حجرات / آیه ۱۳ می فرماید:

((ان اکرمکم عند الله اتقاکم)) (هماناگرامی ترین شما در نزد خدا با تقواترین شماست)

کبر عبارت است از این که کسی خود را نسبت به دیگری بزرگ بشمارد و در روایات چنین تعریف شده است. امام صادق (ع) می فرمایند (تکبر این است که مردم را کوچک و خوار و حق را سبک بشماری) (۱)

روش تحقیق در این مجموعه - روش کتابخانه ای و مصاحبه ای می باشد - در روش کتابخانه ای بنا به اقتضاء طبیعی پژوهش های اخلاق - از منابع و ماخذ معتبر و کهن اخلاقی - قرآن و نهج البلاغه - کتب روایی و کتب مولفان قدیم و معاصر استفاده شده است و از روش مصاحبه ای هم نه به عنوان یک روش اصلی - کلبه فرعی و به جهت آشنا شدن از میزان آگاهی مردم و اقشار مختلف در رابطه با موضوع مربوطه - استفاده شده است.

در مورد تکبر آیات و روایات بسیار است . با بیان معنای تکبر و اقسام آن و نیز توضیح علل و آثار و عواقب زیانبار آن در این مجموعه سعی شده راهکارهای مناسبی برای مقابله و درمان آن ارائه شود تا با شناخت صحیح و آگاهی از عواقب زیانبارش رو به تواضع نهاده و خود را از این بیماری اخلاقی نجات دهیم .

این مجموعه از سه بخش تشکیل شده است ، بخش اول شامل سه فصل می باشد ، در فصل اول ابتدا معنای لغوی کبر و معنای اصطلاحی آن از نظر علمای اخلاق و از نظر روایی ، بیان شده است و همچنین بحث افتراقی کبر با واژگان دیگر بیان شده است . در فصل دوم مستثنیات تکبر بیان شده است و در فصل سوم حد تکبر و جایگاه متکبران در دنیا و آخرت توضیح داده شده ، البته در این قسمت به بررسی بیشتر روایاتی که در این زمینه آمده نیز پرداخته شده است . و بخش دوم شامل دو فصل می باشد که در فصل اول علل و ریشه های تکبر بیان شده و در فصل دوم اقسام تکبر از جهات مختلف بررسی شده است . و بخش سوم نیز شامل سه فصل می باشد در فصل اول از این بخش ، نشانه های تکبر بیان شده است و در فصل دوم به پیامدهای زیانبار تکبر اشاره شده است و در فصل سوم به بیان راهکارهای مناسب برای زدودن کبر از نفس پرداخته ایم .

«والحمد لله اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً؛ و الصلاة والسلام علی محمد وآله الطاهرين»

پیشنهاد

هدف از آفرینش رسیدن به کمال می باشد ؛ راه رسیدن به تکامل ، عمل به تعالیم اسلام و دوری از گناه و معصیت است ، انسان درسایه عمل به آنها به عالی ترین درجات انسانی می رسد .

در جهان امروز از طرفی خداپرستی به سستی گراییده ، نفوذ مذهب کاهش یافته ، و ضامن اجراء مکارم اخلاق ضعیف شده است و از طرف دیگر خلاء سجایای انسانی و خلایات کریمه به خوبی احساس می شود ، جوامع پیشرفته از این کمبود معنوی و انحطاط روحانی رنج می برند و آرزو دارند موجباتی فراهم آید تا هر چه زودتر این نقص جبران شود .

برای از بین رفتن کمبودهای معنوی و انحطاط روحانی در جهان امروز به خصوص جوامع اسلامی ، باید تغییراتی در نظام آموزشی صورت گیرد . در حوزه ها ساعات درس اخلاق افزایش یابد ، در دانشگاهها ساعتی برای برای درس اخلاق در نظر گرفته شود ، آموزش و پرورش نیز برای دانش آموزان در مقاطع مختلف ، ساعتی را برای آموزش درس اخلاق ، در نظر بگیرد تا دانش آموزان همان گونه که علوم مختلف را می آموزند ، علم اخلاق را نیز فرا گیرند . با این کار آنها با صفات و رذایل اخلاقی آشنا خواهند شد و زمانی که به سن تکلیف می رسند با شناختی که نسبت به این مسایل پیدا کرده اند در زندگی با مشکلات کمتری روبرو خواهند شد .

در زمان جوانی ، فرد زودتر می تواند با رذایلی که در وجودش ریشه دوانیده است مقابله نماید و هر اندازه ، سن او بالا می رود این مبارزه سخت تر خواهد شد . اگر این آموزش ها از زمان کودکی به افراد داده شود سازندگی آن بیشتر است ، این اشخاص زمانی که بزرگ می شوند و هر کدام برای خود زندگی تشکیل می دهند ، فرزندان خوبی تربیت نموده و به جامعه تحویل خواهند داد . اگر کسی در مسایل اخلاقی به جایی برسد که اخلاق فضیلت یا رذیلت برای او ملکه شود و کم کم صورت نوعیه ی او را بسازد ، او حقیقتاً حیوان یا فرشته یا شیطان می شود .

قوام دین به اخلاق است و طلبش بر جمیع مسلمین واجب است . و بدین وسیله است که پیروی از رسول اکرم (ص) و خانواده گرامیش میسر می شود ، زیرا اخلاق حسنه نجات بخش و اخلاق نکوهید ، سمّی است کشنده که باعث دوری از پروردگار و دخول در نظام شیطان معین می شود .

خداوندا ! ما را از این خواب طولانی بیدار کن ، و از مستی و بی خوابی هوشیار فرما ، دل ما را به نور ایمان صفا بده ، به حال ما ترحم فرما ، تو خود ما را دستگیری کن و از چنگال شیطان نجات بده .

« بحق اولیائک محمد و آلہ الطاهرین ، صلوات الله علیهم اجمعین »

نتیجه :

یکی از گناهان بزرگ تکبر است که مفاسد بسیاری دارد و سرچشمه بسیاری از گناهان می باشد . مؤمن با فضیلت خود را بر دیگران ترجیح نمی دهد و برتر نمی شمارد زیرا می داند ملاک برتری تقوا و پرهیزگاری است که البته تنها خداوند بر این مسئله آگاه است و می داند که چه کسی پرهیزگارتر است . تکبر زیبنده خداوند متعال است همانطور که خداوند در سوره حشر / آیه ۳۳ می فرماید :

« العزيز الجبار المتكبر » (خداوند عزیز و توانمند و متکبر است) .

تکبر دارای اقسام گوناگونی است که بدترین آن تکبر نسبت به خداوند است زیرا موجب کفر و دوری از خداوند می شود .

علل زیادی هستند که موجب تکبر می شوند، تکبر در حالی که آثار مخرب و زیانبار بسیاری رادر بر دارد ، منشاء بسیاری از گناهان دیگر نیز است ، مفاسد و زیان های تکبر ، هم بر خود شخص وارد می شود و هم بر جامعه .

گاهی یک فرد است که خود را بر دیگری ترجیح می دهد و خود را برتر می شمارد و گاهی یک جامعه یا گروه و یا یک طبقه بر جامعه ای دیگر و یا طبقه ای دیگر تکبر می ورزد .

افرادی که گرفتار این رذیله اخلاقی هستند برای مبارزه و مقابله با آن باید با یقین کامل برای مقابله با آن آماده شوند ، زیرا داشتن اطلاع و آگاهی نسبت به این رذیله و دانستن این مطلب که تکبر از دید شرع و عقل مورد مذمت می باشد کافی نیست . می بایست به آنچه که علم داریم عمل کنیم و این در صورتی امکان پذیر است که آن چه را می دانیم ، باور داشته باشیم باتعین و باور است که می توان قدم در حیطه عمل نهاد . ممکن است اشخاص زیادی باشند که بدانند که تکبر مذموم است و از گناهان کبیره است و عذاب اخروی دردناکی برای متکبر است ، همانطور که یک پزشک می داند که سیگار برای او مضر است و اما باز هم سیگار می کشد و نیز می دانیم که مرده ترس ندارد اما باز هم از او می ترسیم پس باید به مرز یقین و باور برسیم تا بتوانیم در مقابل این رذیله ایستادگی و مقابله کنیم و اگر در وجود ما ریشه دوانیده است ، آن را از بین ببریم .

« پروردگارا ما را از این رذیله زشت دور فرما »

باسمه تعالی

طرح روی جلد و صفحه عنوان تحقیق پایانی

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

معاونت پژوهش

مدرسه علمیه نرجس
تحقیق پایانی سطح (۲) (کارشناسی)

عنوان :
مفهوم کبر از دیدگاه قرآن و سنت و آثار و
پیامدهای فردی و اجتماعی آن

استاد راهنما :
سرکار خانم مائده رضایی

محقق :
زهره غلامی معصوم آباد

تاریخ دفاع :